

Politická témata v animovaném filmu

Monika Doležalová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

---

nascannované zadání s. 1

nascannované zadání s. 2

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se věnuji vztahům politiky k animovanému filmu a jejich projevům v různých světových zemích, především animátorských velmocích. V úvodu se věnuji politice a jejímu působení v umění, v druhé části se zaměřuji na rozbor konkrétních animovaných filmů s ohledem na jejich politický obsah.

Klíčová slova:

Agitace, propaganda, politický, experimentální, zagrebská škola, komunismus, ideologie, socialismus, režim,

ABSTRACT

In my bachelor work I'm writing about relations between politics and animated film and its signifies in various states around the world, mainly in great powers of animation. In introduction I attended to politics and its influence on art, while in second part I target to analysis of concrete animated pictures with political meanings.

Keywords:

Agitation, propaganda, political, experimental, Zagreb film, communism, ideology, socialism, regime,

Děkuji Petře Bučkové za cenné rady při psaní mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 CO JE POLITIKA?	9
1.1 POLITICKÉ IDEOLOGIE.....	9
1.2 ZÁSADNÍ POLITICKÉ UDÁLSTI 20. STOLETÍ.....	10
1.3 POLITICKÁ TÉMATA V UMĚNÍ	13
1.3.1 Politická témata ve filmu	14
2 CO JE ANIMOVANÝ FILM ?	15
2.1 ANIMOVANÝ FILM JAKO NÁSTROJ	15
3 ZÁSADNÍ PROJEVY POLITICKÝCH VLIVŮ V ANIMOVANÉM FILMU A JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH A REŽIMECH	16
3.1 SSSR (RUSKO, BĚLORUSKO, UKRAJINA, POBALTSKÉ STÁTY).....	16
3.2 ČSSR (ČESKÁ REPUBLIKA, SLOVENSKÁ REPUBLIKA).....	20
3.3 VELKÁ BRITÁNIE	25
3.4 FRANCIE.....	26
3.5 BENELUX.....	28
3.6 USA, KANADA.....	29
3.7 POLSKO	31
3.8 ZAGREBSKÁ ŠKOLA	32
3.9 BLÍZKÝ VÝCHOD	33
3.10 JAPONSKO	35
ZÁVĚR	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37
SEZNAM OBRÁZKŮ	38
FILMOGRAFIE	39

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se věnuji politickým vlivům na umění, film a především film animovaný. Pozastavím se u definice politiky, ideologií, umění, filmu a animace a také uvedu stručný přehled zásadních politických událostí 20. století. To vše jako úvod před zastávkami v různých koutech světa, kde rozeberu vždy několik filmů s politickou tematikou, politikou inspirovanými, nebo ovlivněnými.

Toto téma jsem si vybrala proto, že politika pro mne vždy představovala cosi neuchopitelného a lákalo mě do ní proniknout. Tato práce se pro mne stala dobrou příležitostí proč a jak do tohoto tématu nahlédnout a v tomto ohledu nelituji. Povinností každého občana by měl být zájem o veřejné dění, jenže základní vzdělání v tomto ohledu mnohdy nedostačuje a tak není divu, že běžný občan se nechá lehce zmanipulovat. Přitom manipulační metody jsou stále stejné, nemění se. V současné době je před volbami a reklamní spoty politických stran jsou stejně přímočaré a jednoduché jako první pokusy sovětských animátorů... ty jsou navíc výtvarně zajímavé a z našeho pohledu třeba i vtipné.

Jsou zde samozřejmě i filmy sofistikované, které mají své kouzlo a přesto plní své poslání. Osobně si nejvíce cením *Chromophobie* Raoula Servaise, *Konce stalinismu v Čechách* od J. Švankmajera a *Persepolis* od Marjane Satrapi, představují pro mne animátorské i filmové skvosty, přitom každý pochází z jiného konce světa, doby a jiného popudu, ale všechny slouží dobré věci (zneužívám teď toho, že můžu projevit svůj názor a za dobré je označit). Na druhé straně představuji i filmy, za které by se samo médium stydělo, kdyby mohlo. Ale film je tu demokraticky pro všechny - využitelný, i zneužitelný.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1.0 Co je politika?

Politika (z řeckého polis – město, politiké techné – správa obce) je pojem obvykle označující proces a metodu rozhodování určité skupiny lidí s pluralitními zájmy a názory. Politiku lze chápat také jako boj o společenské uspořádání. Prostředkem politiky je politická moc, kterou lze získat buď demokratickými prostředky nebo násilím. V přeneseném smyslu znamená politika chování a jednání jednotlivce nebo skupiny nebo nasazení prostředků k dosažení určitého cíle.

1.1 Politické ideologie

Ideologie je komplexní soubor názorů, morálních postojů i logických úvah vyjadřující životní postoje i cíle určité sociální skupiny. Ideologie mnohdy spíše útočí na víru a city, případně pudy, než na kritické uvažování. Když zastánci ideologie začnete jeho ideologii vyvracet či zpochybňovat, byť věcnými argumenty, odpověď obvykle řeší zvýšený hlasem, případně klackem. Ideologie rády využívají hesel, často zjednodušují a nabízí laciná řešení, proto jim člověk lehce podléhá a rád je vytváří. Ideologizace je v podstatě modlářství. Nenachází se přitom jen v politice, ale například i v komerci – reklamní slogany apod. nebo v umění, jejímž prostřednictvím se realita snadno překroučí a jenž dokáže působit na city.

Jsou ideologie snášenlivé, nenásilné, ale také, a to spíše, agresivní, nesnášenlivé a zlé ideologie, příkladem je ideologie Marx-leninská, projevená a socialistickém státním systému. Jejím úkolem bylo:

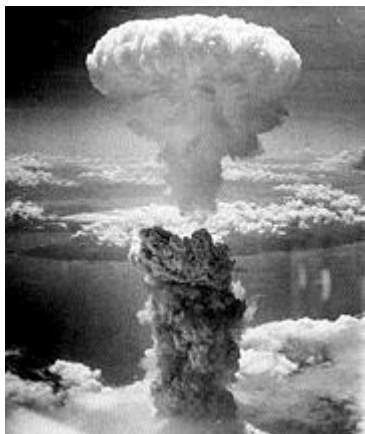
- a) legitimizovat a ospravedlňovat politický řád, násilí či nelegální cestu k moci
- b) mystifikovat a odvádět pozornost od problémů a neúspěchů
- c) utěšovat a dávat naději lepších zítřků

Nejvýznamnější politické ideologie: liberalismus, konzervatismus, socialismus a komunismus, fašismus, nacionalismus, anarchismus, feminismus, environmentalismus, rasismus.

1.2 Zásadní politické události 20. století

- 1. ledna 1901 vyhlášení Australského svazu.
- 1903 USA získávají na 100 let Panamský průplav, v listopadu nezávislost Panamy
- 5. ledna 1904 Japonsko napadlo ruskou pevnost Port Arthur. Začala Rusko-japonská válka
- 27. červen 1905 kulminace období stávek a nepokojů, vzpoura na křižníku Potěmkin zakotveném nedaleko Oděsy

- 1. ledna 1912 vznik Čínské republiky
- 28. června 1914 atentát na Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu
- **28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku začala první světová válka**
- 21. listopadu 1916 zemřel císař František Josef I.
- 7. listopadu 1917 v Rusku zahájena **Říjnová revoluce**
- **11. listopadu 1918 konec první světové války.**
- **28. října 1918 vznik Československa**

- 11. listopadu obnovení Polské samostatnosti
- 14. listopadu 1918 Tomáš Garrigue Masaryk zvolen prvním prezidentem Československa
- 1920 ženy v USA získávají volební právo.
- 1920 vznikla Společnost národů.
- 24. února 1920 založena NSDAP.
- 28. října 1921 Benito Mussolini se chopil moci v Itálii.

- 30. ledna 1933 byl Adolf Hitler jmenován německým kancléřem, 27. února požár Říšského sněmu.
- 18. prosince 1935 zvolen Edvard Beneš novým prezidentem.
- 1936 začala Španělská občanská válka.
- 30. září 1938 Československo na základě mnichovské dohody postupuje Sudety tj: své pohraničí Třetí říši.
- 9. listopadu 1938 proběhla Křišťálová noc.
- 15. březen 1939 Německo vytvořilo Protektorát Čechy a Morava.
- 23. srpna 1939 podepsán pakt o neútočení mezi SSSR a Německem.
- **1. září 1939 vpadlo Německo do Polska. Začala druhá světová válka.**

- 7. prosince 1941 napadení americké tichomořské flotily v Pearl Harbor japonským letectvem
- 27. května 1942 atentát na Reinharda Heydricha
- 2. února 1942 kapitulace Němců u Stalingradu
- 6. červen 1944 zahájení spojenecká invaze v Normandii
- **8. květen 1945 konec Druhé světové války v Evropě**
- 26. června 1945 vznik OSN
- 6. srpna 1945 svržena atomová bomba na Hirošimu, zabito 80 000 lidí.
- 9. srpen 1945 svržena druhá atomová bomba na Nagasaki, zabito 40 000 lidí.
- **2. září 1945 Japonsko kapitulovalo konec Druhé světové války ve světě '**

- 1945 začal Norimberský proces
  - 1946 Edvard Beneš znovu zvolený prezidentem Československa.
  - 29. listopadu 1947 OSN přijala návrh na rozdělení Palestiny
  - **25. února 1948 komunistický převrat tzv: Vítězný únor.**
  - 14. května 1948 vyhlásil Izrael nezávislost, začala první arabsko-izraelská válka.
  - 1949 Rozdělení Německa na Spolkovou republiku Německo (západní okupační zóny) a Německou demokratickou republiku (sovětská zóna).
  - 1. října 1949 vyhlášena Čínská lidová republika v čele s Mao Ce-tungem. Čankajškovi nacionalisté prchají na Tchaj-wan.
  - 1950 Čína anektovala Tibet
  - 25. června 1950 Severní Korea vpadla do Jižní Koree, začala **Korejská válka.**
  - 27. června 1950 byla v Československu popravena doktorka Milada Horáková
-
- 1. listopadu 1952 USA úspěšně otestovaly vodíkovou bombu.
  - 5. března 1953 zemřel Stalin
  - 14. března 1953 zemřel československý prezident Klement Gottwald

Obr. 1 - Hřibovitý mrak po výbuchu atomové bomby - 9. Srpna 1945, Nagasaki

- 1. června 1953 proběhla v Československu měnová reforma.
  - 1955 vznikla Varšavská smlouva.
  - 1957 vypuštěn **Sputnik** první umělá družice Země.
-
- 12. dubna 1961 odstartoval sovětský kosmonaut **Jurij Gagarin**, stal se tak prvním člověkem ve vesmíru.
  - 13. srpna 1961 zahájena stavba Berlínské zdi.
  - 22. listopadu 1963 John F. Kennedy se stal obětí atentátu.
  - 30. července 1964 proběhl v Tonkinském zálivu incident mezi US Navy a armádou Severního Vietnamu začala americká Válka ve Vietnamu
  - 21. srpna 1968 Varšavská smlouva podniká **invazi do Československa** s cílem, zastavit reformní proces zvaný Pražské jaro.
  - 4. dubna 1968 v Memphisu zastřelen Martin Luther King vůdce hnutí za občanská práva.
  - 1966–1969 v Číně proběhla Maova Kulturní revoluce.
  - 20. července 1969 přistál na Měsíci přistávací modul **Apollo 11**. Prvním člověkem na Měsíci se stal Neil Armstrong.

- 1971 Čínská lidová republika se stala členem OSN.
- 1972 palestínští teroristé zabili na olympijských hrách v Mnichově 11 izraelských sportovců.
- 11. září 1973 Augusto Pinochet provedl v Chile úspěšný převrat.
- 1. května 1975 dobyla Severovietnamská armáda Saigon, skončila válka ve Vietnamu.
- 1975 Rudí Khmerové dobyli Phnompenh, v Kambodži začala genocida.
- 1977 založena Charta 77
- 1979 SSSR podnikl invazi do Afghánistánu.
- 1980–1988 probíhala Irácko-iránská válka.
- 1980 v Polsku vytvořeno nezávislé odborové hnutí Solidarita.
- 1980 Jeruzalém označen za hlavní město Izraele.

Obr. 2 - Buzz Aldrin na Měsíci (1969)

- 2. dubna 1982 Argentina obsadila Falklandy, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy. Začala válka o Falklandy
- 26. dubna 1986 Černobylská havárie největší jaderná katastrofa v poválečné historii
- 9. listopadu 1989 padla **Berlínská zeď**.
- **17. listopadu 1989 začala v Československu Sametová revoluce.**
- 25. prosince 1989 zatčen a popraven rumunský komunistický diktátor Nicolae Ceaușescu.
- 1989 vznikla palestinská samospráva v čele Jásir Arafat.
- 3. října 1990 sjednocení Německa.

- **31. prosince 1991 přestal existovat SSSR.**
- 1991 počátek **rozpadu Jugoslávie.**
- 1. ledna 1993 rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku.
- 1993 na základě Maastrichtské smlouvy vzniká Evropská unie.
- 1994 Nelson Mandela zvolen jako první černoch prezidentem Jihoafrické republiky.
- 11. prosince 1994 začala první rusko-čečenská válka (konec 1996)
- 1994 ve Rwandě proběhla genocida Hutuů a Tutsiů.
- 19. prosince 1995 Daytonská mírová smlouva ukončuje válku v Bosně a Hercegovině.
- 1996 fundamentalistické hnutí Taliban vládne Afghánistánu
- 1997 Hongkong vrácen Číně.
- 1999 Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance.
- 1999 Začala válka v Kosovu. 24. března NATO začalo s bombardováním Jugoslávie
- 1. října 1999 začala druhá rusko-čečenská válka.

1.3 Politická témata v umění

Pokud se vyjádřím k umění velice obecně, jeho základ nalezneme ve slově „umět“, jde tedy o jakousi množinu schopností s očekáváním estetického prožitku, i když tento aspekt je již v současném umění popřen, nebo aspoň není nutný, jedná-li se například o umění akce (happeningy, performance, environment, body art..) Pokud se ho ovšem dočkáme, nemůžeme čekat, že se ho dočkají i jiní, estetický účinek je závislý na dosavadní zkušenosti a je tedy individuální. Umění si také můžeme představit jako soustavu znaků, původně metafor, které se neustále množí, rozšiřují, my se nimi setkáváme v různém pořadí a souvislostech a vytváříme si tak vlastní pohled, vztah k umění, případně sami umění přetváříme a budujeme. Neexistuje proto žádná všeobecně platná objektivní definice, neboť se v umění velmi silně odráží citová složka, tudíž je příliš subjektivní až intimní.

Jak jsem uvedla výše, politika využívá různých prostředků k získání moci, prostředky to mohou být různé, nejednou se nástrojem politiky stalo umění, umění politicky angažované. Film jako umění syntetické, vnímatelné mnoha smysly, čímž by se dalo říci vnímatelné snáze, srozumitelněji, rozmanitěji a tím bližší širší škále diváků, se stalo nástrojem pro politické účely velmi vhodným, jak také dokládá slavný výrok ještě slavnějšího představitele politické moci v sovětském svazu Vladimíra Iljiče Lenina: „Ze všech umění je pro nás film uměním nejdůležitějším!“ Lenin, jak je známo, byl diktátorským vůdcem, hlavou ideologie a právě ideologie rády zneužívají symbolů a znaků, kterých se do umění skryje nespočet.

„Na Východě i na Západě se umění přestalo tolik zabývat samo sebou a stalo se mocným nástrojem politiky, zpolitizovalo se. Po 2. světové válce již téměř nedokážeme v uměleckém díle nevidět jeho daň nikoli novému, ale zpolitizovanému myšlení.“ (min.z d.sv.an. str.48)

Obr. 3 - Propagandistický plakát, SSSR

1.3.1 Politická témata ve filmu

Jedním z nejvlivnějších druhů umění je tedy v současné době film, je to především tím, že dokáže zprostředkovat nejvěrněji obraz reálného života a je vnímatelný více smysly, hlavními smysly – zrakem a sluchem, jimiž se stává jednoduše vstřebatelným. V dnešní době se tak řadí spolu s tiskem, rozhlasem televizí a především internetem mezi komunikační prostředky s největším vlivem

Nejtvrdším příkladem vstupování politiky do filmu, nebo spíše „filmu“, neboť s podstatou tohoto syntetického umění má společnou snad jen tu filmovou surovinu, je propagandistický plakát. Byly to snímky natočené pro jediný účel – jen a přímo kritizovat, zesměšňovat, jednoduše pošpinit tu, či onu ideologii a na její úkor vyzdvihovat jinou, která ji měla vystřídat. Občas člověka až zamrazí jak otevřeně, bez okolků a agresivně, ač jen slovně a obrazně, útočí a představa jakým způsobem můžou takto jednostranně podávané informace zmanipulovat masy je ještě děsivější. Zvláště z pohledu dnešního, historií poučeného (aspoň doufám), diváka. Naopak propagovaná ideologie je prezentována jako postava budoucnosti, naděje, je naddimenzovaná a jednoznačně neomylná. Jedná se v podstatě o rozhýbané politické plakáty (v původním smyslu – papírové, dvourozměrné), jenž se například v Rusku staly fenoménem. Můžeme se setkat s hesly typu: Drťme fašisty vytrvale ve vzduchu, na zemi i na moři! Žádné slitování s Hitlerovými krvežíznivými žraloky!

V socialistických agitkách byla potlačována možnost demokratické volby, lidé byli nabádáni k vzájemné nedůvěře a hnání do rolí bezduchého stáda, se kterým by se režimu pohodlněji pracovalo. To samé v nacistických propagandách, s obměnou hesel tak aby vyhovovala národu. Ale i demokratický režim produkoval propagandistické snímky, například protikomunistické, protifašistické, protiválečné apod.

Podobných snímků vzniklo v každé civilizované zemi bezpočet, jejich umělecká hodnota však většinou nedosahuje přehnaných kvalit (jak by mohla, pro většinou tak hrůzné účely) a jejich autoři jsou mnohdy anonymní, či prostě nestojí za zmínku, zmiňují je tedy jako masu, stejně tak jako jejich díla zmiňovala nás.

2.0 Co je animovaný film?

Animací v nejširším smyslu rozumíme vytváření, nahrávání a následné uchovávání jednotlivých fází pohybu – okénko po okénku, a to tak, aby dala v divákově oku vzniknout iluzi pohybu. Podobně jako slavný režisér a animátor Gene Dietch ve své knize *How To Succeed In Animation* ani my neomezujeme animovaný film na nějakou technologii či materiál. Ostatně, podstatnější je, že v základu každé animace je cosi magického – dává život něčemu, co ho nemá. Ale tento život je hluboce dvojznačný – je to zručná iluze, která funguje díky setrvačnosti lidského oka, a která zanechává na sítnici obraz ještě nějakou dobu poté, co již není přítomen. Na tomto křehkém základě je postaven celý film. Animovaný film je mnohem upřímnějším vyjádřením této kinematické iluze, než tzv. realistický (hraný) film, protože odhaluje svou vlastní iluzivní podstatu, založenou na nemožném – skutečně vyjadřuje samotnou nemožnost a nachází svůj nejvlastnější důvod existence v popření přítomného. Animovaný film je čistou poezií nemožného, pouhou iluzí a zároveň i pokusem překonat naši smrtelnost.

2.1 Animovaný film jako nástroj

„Ukázalo se, že animovaný film má ohromné specifické možnosti, nejen pokud jde o estetickou a etickou výchovu dětí, ale zejména pro svoji schopnost cvičit představivost, vyburcovat dospělého diváka k myšlení a bohužel (v obdobích diktatur a totality) vyburcovat ho k nemyšlení. Proto vlády lidově-demokratické či tak zvaně socialistické ponechávaly animovanému filmu ohromné finanční zázemí, které nám nezávislí tvůrci ze Západu po celé desetiletí záviděli.“ (E. Dutka, *Minimum z dějin světové animace*, str.49)

Jak jsem se již zmínila o podmaňování a manipulaci skrz film na jednom místě a o animaci jako o poezii nemožného, o iluzi, na místě druhém, je zřejmé že tyto dva světy se nevyklučují, že animace může sloužit pro zobrazení v hraném filmu nezobrazitelného, a když se dostane do nesprávných rukou, může jednoduše sloužit k manipulaci, neboť “nesprávné ruce“ si mohou realitu skrz animaci přizpůsobit k obrazu svému a to i “nesprávně“.

3.0 Zásadní projevy politických vlivů v animovaném filmu v jednotlivých zemích a režimech

V následujících odstavcích zmíním významné líhně animovaného filmu a jejich zástupce věnující se politickým tématům. Sbírkou je to pestrá – jmenuji zde filmy animované klasickou loutkou, kreslené, experimentální, kombinované či tvořené počítačovou animací, zastoupené jsou několikaminutové snímky, ale i celovečerní, snímky startující médium animace, i novodobé, filmy ověčené cenami, naproti tomu ty zapomenuté, nebo přímo zakázané. Některé mají zastrašovat, jiné podmaňovat, některé jsou pro politiku zrozené, v dalších politika jen tvoří rámec, nebo řeší méně závažné otázky, jsou tu filmy výtvarně zajímavé a nápadité, ale i takové které ze kterých je cítit, že se zrodily nechtěně a bolestivě.

3.1 SSSR (Rusko, Bělorusko, Ukrajina, Pobaltské státy)

SOVĚTSKÝ SVAZ

Koho jiného si představit jako prvního v souvislosti s politickou propagandou, ať v hraném, či animovaném filmu, než Sovětský svaz. Hlavně za vlády Stalinovy strašlivé totality, kdy ani nebyla jiná volba, než následovat předepsaná schémata a šlápnout vedle znamenalo buď přijít o svou práci, nebo skončit v jednom ze stalinských gulagů. V Rusku se tedy animace s politickými tématy ztotožňovala téměř od začátku (pomineme-li prvního průkopníka Vladimira Stareviče). Od 20. let se zde začíná v soukromých ateliérech bez podpory státu rozvíjet animovaný film znova od počátků. Tehdejší průkopníci objevovali techniku jak kreslenou tak ploškovou i loutkovou. Jejich filmy byly čistou propagandou, agitací snažící se zaujmout soudruhy z agitpropfilmu a získat tak tak od nich podporu.

Jinými slovy kdo v té době nebyl politický, neměl šanci na úspěch.

První takovéto filmy vznikaly pod vedením **Dzigy Vertova** a jeho mladého kolektivu při moskevském Kultkinu (Goskino), natočili celkem osm animovaných filmů – všechny se zabývaly aktuálními politickými tématy a byly ostře satirické

Sovětské hračky (1924) „Film neměl ani námět ani scénář, protože Vertov zásadně odmítal filmovou dramaturgii i filmový děj“ (Edagar Dutka, Minimum z dějin světové animace, str.39)

Dá se říct, že „děj“ vznikal volně, hlavní bylo, aby byl co nejvíce agitační, tj. aby co nejvíce pošlapal kapitalisty, buržoasii, případně církve a co nejvíce vyzdvihl dělnickou třídu – dělníky a rolníky a nadřadil je, především morálně. Musím přiznat, že tento aspekt dílo splnilo výborně, zvláště ve své době musel kapitalista působit naprosto odpudivě, tak jak asi působil na dělnickou masu v reálu. Jeho postava, a byla to postava hlavní, se totiž od začátku plnila jídlem a pitím, břicho se jí zvětšovalo, chvílemi směšně metamorfovala do podoby vepřika, jakoby buržoasii nic jiného nezajímalo. To by ale byl unáhlený závěr, dále se totiž na scéně objevila ženština, jenž začala kolem tloušťka tančit, dále jeho tělo vyprodukovalo vlak jakožto symbol hmotných statků. Poté se objevili také zástupci „živé“ a „mrtvé“ církve, kteří se po chvíli začali prát a ve chvílích oddychu brali úplatky od imperialisty. V tu chvíli již byl na scéně přítomen i zástupce dělníků, který se onou podívanou očividně velmi dobře bavil. Během chvíle se objevil ještě rolník, tito dva se spojili („zkusíme to společně!“) a prokopli buržuovi břicho, z něhož se začaly valit mince do národní banky objevující se v pozadí. Nakonec přiskočili rudoarmějci a vytvořili gymnastickou pyramidu, která se proměnila ve vánoční stromek. Postavy představitelů starého světa se staly ozdobami na tomto stromku.

Obr. 4 - Církevní hodnostář - Sovětské hračky (1924)

Další skupina mladých výtvarníků zabývajících se animovaným filmem se uskupila kolem **Nikolaje Chodatajeva** (Chodatajevová, Merkulov, Komisarenko, dále Sutějev, Ivanov-Vano, sestry Brumbergovy).

Jedním příkladem ze všechny byla padesátiminutová **Čína v plamenech**, na které se podíleli všichni, každý zaimoval svou část. Samozřejmě to byl film politický, bohužel jsem zatím neměla šanci jej shlédnout, ale jde o kritiku počínání imperialistů v Číně.

Sourozenci Chodatajevovi ještě natočili snímek **Tetka Arina**, zabývajících se bojem rolnických žen za rovnoprávnost.

Koncem 20. let se na politickou propagandu orientoval také **A.G. Ivanov**, který „patřil mezi kabrňáky politického animovaného plakátu“ (E. Dutka, Minimum z dějin světové animace, str.41) názvy jeho děl napovídají, že na tom něco bude: **Jak řídit práci na vesnici, K příjezdu anglické delegace, Druhá půjčka průmyslu, Východočínská železnice** a další.

30. léta jsou zato znamením větší profesionality a založení Sojuzmultfilmu, pestrost námětů se rozšiřuje, přesto se stále produkují agitprop filmy jako **Lokomotivo let'**! Nebo **Naše odpověď římským otcům svatým**. Bohužel jsou i snímky, které se do výroby nedostaly, neprošly cenzurou, přestože se režimu snažily řízpůsobit. Příkladem je celovečerní loutkový film **Nový Gulliver** od **Alexandra Ptuška**. Jedná se o volné převedení motivů Gilliverových cest „vrchnost v Liliputu žije rozmařilým životem, jezdí v autech a má svoji carskou ochranku, kdežto dělníci (loutky z hlíny) na ně pracují v temném podzemí. Prostě starou klasiku předělal na sžiravou kritiku kapitalistické společnosti.“ (E. Dutka, Minimum z dějin světové animace, str.46) Paradoxem je, že nevyhovující byly právě ubohé postavičky dělníků, které byly hliněné, zatímco buržuové byli propracovaní, a nepomohla ani přímluva Charlieho Chaplina.

ESTONSKO

Estonsko nemělo svou cestu k suverennímu státu lehkou, roku 1920 si vybojovalo nezávislost, aby se v roce 1940 opět stalo součástí SSSR, poté nastala doba těžkých represí, kdy bylo mnoho intelektuálních a politických vůdců popraveno, uvězněno, nebo deportováno na Sibiř, včetně prezidenta Konstantina Pätsse. V letech 1941-1944 byla země okupována německou Třetí říší a poté znovu dobytá Rudou armádou. Následovalo dlouhých 46 let sovětské okupace, tzn. politika centrálního plánování i v oblasti kultury, panovala zde cenzura, a všechny filmy musely být schvalovány v Moskvě. Svobodně politicky promlouvající filmy zde být točeny nemohly, podobně jako u nás a v celém bloku Varšavské smlouvy.

Najdou se však výjimky, například kombinovaný, dalo by se říci až experimentální film **Elberta Tuganova Inspirace**, jenž dokumentárně zachycuje Estonský hudební festival. Ten byl pro Estonce symbolem národní soudržnosti a uvědomění. Překvapivě Tuganovi tento film nezpůsobil žádné velké problémy.

Dalším je **Suur Toll** (Tyll the Giant, Obr Tyll) od **Reina Raamata** průkopníka animace v Estonsku, který pojednává o národním hrdinovi, obru, který chrání lid před útoky „d'áblů“. Myslím, že toto je jasnou metaforou a snahou o udržení národního uvědomění v dobách nejhorších.

Ještě do třetice – velice povedený až mistrovský film Raamatova následníka **Priita Pärna** – **Hotel E** na mne osobně velice zapůsobil, jen těžko se od něj odtrhnout a ještě hůř ho popsat – nejlépe ho vidět. Zobrazuje svět stylizovaný do dvou hotelových pokojů. Optimistický, až kýčovitě maloměšťácky poklidný pop-artově barevný pokoj s unuděnými hosty ubíjejícími čas golfem a bezstarostným konzumem (kšiltíky, válení se u televize, číšnice v minisukni, falešné úsměvy) je oddělen dveřmi od tmavého pokoje s velkým kulatým stolem, který má symbolizovat "beztřídní" společnost stejně chudých lidí vystavených stálému nedostatku, nervozitě a nebezpečí (všudypřítomné mouchy, obrovský ciferník místo desky stolu, jehož ručičce musí každý uhýbat šálkem). Průhledná alegorie na existenci a vztah konzumní západní společnosti a komunistických zemí bez tržní ekonomiky je ozvláštněna kombinací různých výtvarných stylů a technik od expresi po pop-art s využitím prvků americké klasické animované grotesky. Nejslavnější film Priita Pärna, díky kterému estonský animátor definitivně pronikl mezi elitu světové animace.

Obr. 5 - západní civilizace v Hotelu E – Priit Pärn

3.2 ČSSR (Česká republika, Slovenská republika)

Dá se říct, že v českých zemích se start do pole animovaného filmu lehce opozdil, vezmeme-li v úvahu, že první pokusy v tomto oboru u nás probíhají až dvacet let po vynalezení pookénkového snímání kamery (a následném rozvoji ve Spojených státech, Francii, Rusku) Nicméně ve spojení s politickými tématy a politikou vůbec má český film zkušeností na rozdávání, otázkou zbývá, jestli je o co stát. Za ono poslední století, ve kterém měl animovaný film možnost zde působit, téměř neustále vládla nějaké ideologie, politika tedy zasahovala do každodenního života (což je dokonce jednou ze základních myšlenek vlády levice aby se každý občan zapojoval do politického života své země). S počátky animovaného filmu u nás byly České země pod nadvládou nacistického Německa, nebylo to sice ani jedno celé desetiletí, ale přesto nás silně poznamenala a nejen nás, vzhledem k tomu, že většinu tohoto období probíhala válka. Po krátké době svobody se moci ujala socialistická strana a dlouhých čtyřicet let, s výjimkou mírné oblevy v polovině 60. let, zde chyběla plná svoboda projevu, což je nejen pro umění zásadní problém. Vytvořilo si tedy jistý jinotajný jazyk, kterým promlouvalo nepřímě, kdo chtěl, pochopil, občas pochopil i kdo neměl, což znamenalo problém. Mnohé filmy skončily v trezoru, jiné ale naopak režim podporovaly, většina autorů (to je pravidlem především u hraného filmu) musela nejdřív natočit něco tendenčního, aby dostala prostor pro vlastní náměty, jiná cesta nebyla.

Od devadesátých let zde vládne demokracie a je svobodnou volbou každého, o čem film natočí. Pokud na to ovšem sežene finance, světlou stránkou socialistického způsobu výroby bylo jeho financování, československý film v zahraničí natolik šířil slávu socialismu, že jej stát štědře dotoval.

Následující filmy jsou rozličné příklady politických projevů v animaci, není to vyčerpávající přehled, ale snažila jsem se, aby každý režim měl svého zástupce a abych neopomenula žádné významnější dílo. Chybí zde například primárně propagandistické sníměčky jako **Kombajn**, **Brigáda**, či **Rudá stopa**, jejichž názvy myslím vypovídají o mnohém.

Vzpura hraček - Hermína Týrlová (1946)

Do hračkářovy dílny vtrhne příslušník gestapa a chce zatknout majitele. Ten nečeká a uprchne. Hračky se proti nevídanému hostu, který je ze zlosti nad neúspěchem surově ničí, vzbouří a vyhlásí mu boj. Jejich společnému postupu a vynalézavosti, která je lepší zbraní než gestapákův revolver, se podaří přimět tupého nacistického surovce k potupnému útěku. Vedle vtipného groteskního děje přináší tento loutkový film zlínské výrobní skupiny i dobovou tendenci, jejíž vyjádření na konkrétním ději je srozumitelné i pro nejmenší diváky.

Křeček - Karel Zeman (1946)

Moralistická a tendenční bajka budujícího se socialismu. Zvířátka mají problém – povodeň jim zaplavuje zahrádku a tak musí přijmout nouzová opatření a táhnout za jeden provaz. Na stavění hráze musí poskytnout vlastní obydlíčka, své jídlo odevzdají na jednu hromadu a dělí se. Ne však křeček, ten hamižně odevzdá jen pár svých zrněk a zbytek si sýslí doma, a na stavbu hráze nepřidá ani třísku... Voda však stoupá, všechna zvířátka se seběhnou v přístřešku na kopci a z křečkova domečku se stane plovoucí loď - naplněná zrním samozřejmě, a to tak, že se v bouři brzy převrhne a křeček utone.

Závěrečný komentář dědečka – vypravěče: „...všichni se zachránili, poněvadž poctivě pracovali a společně žili, jenom prechytračelý křeček, který myslel jenom sám na sebe musel tak špatně dopadnout!“ nás usvědčuje v tom, že jde o film nabádající ke komunistické myšlence kolektivismu. Nebýt vypravěče a být jiné doby, dal by se považovat za poučný film pro děti, kterak nemají být sobecké. A také nebýt tak extrémních podmínek - jde o život, a ani před takovou hrozbou se nepozastaví jak zvířátka, tak křeček. A tak to tu chodilo celých čtyřicet let..!

Pérák a SS - Jiří Trnka (1946)

Je neskutečně vtipně pojatý, protiválečný, protihitlerovský snímek jehož kladným hrdinou je fiktivní postava kominička, skákajícího na pérech a bojujícího proti zlu zde páchaném. Výborně Trnka paroduje hitlerovského „práskače - čmuchala“ jemuž neunikne nic, ani neposlušný hrnec, reklama na instalátérské potřeby, nebo stařík uklouznuvší po slupce banánu (což je věru hrozba) s gestapem vždy po ruce, i kdyby se mělo skrývat třeba

v nočníku. Gestapáci jsou vhodní také jako nástroj na vyrazení dveří a když se jim poručí ať skočí ze střechy tak neváhají a skáčou, ve volných chvílích se scházejí v parku na lavičce a prožívají spolu hezké chvílky, to si Trnka opravdu odpustit nemohl. Film je plný kousavých gagů s jasným poselstvím – zapudit neradostné vzpomínky na nedávno minulou válku a zmírnit bolest smíchem.

O milionáři, který ukradl slunce - Zdeněk Miler (1948)

Toto dílko dle mého není natolik ovlivněno politikou jak se zdá. Ano, přišlo ve své době vhod, ale neřekla bych, že autor ho vytvořil prvoúčelně s ohledem na režim. Samo o sobě představuje skvěle vykreslenou ponuru atmosféru industriálního města a spíše než hamižného kapitalistu a nepřítele lidu vidím a vnímám jen milionáře, který žije v natolik odlišném světě, že než by vyšel na slunce, radši si ho ukradne. Tento čin na mě působí celkem přirozeně a snad je mi ho i líto v tomto jeho omylu, když ho slunce uškvaří a skutálí se zpět na svět mezi lidi. Pravdou je, že ve své době podpořoval zdejší režim, přesto je to dílo překračující tuto dobu a působící stejně silně i dnes.

Obr. 6 - O milionáři, který ukradl slunce – Zdeněk Miler

Pan prokouk v pokušení od **Karla Zemana** patří mezi filmy lehce tendenční a mravokárné. Pan Prokouk si chce postavit dům, navštíví ho však „pan soudek“ a opije ho. Pan Prokouk se probudí z opilosti a zjistí, že mu zdi zarostly travou a může začít znovu. Dá se do práce, odsýpá mu to, ale najednou pan soudek je tu zas a zas lahvinka, pan Prokouk se nenechá dlouho přemlouvát, neprokoune a opět podlehne. Tentokrát se mu dokonce zdá, že už má domek hotov, že je uvnitř... Když však dopadne zpátky na zem uvědomí si konečně, že tudy cesta nevede a svou pevnou vůlí pana soudka alias alkohol porazí a domek dokončí.

Myšlenka filmu je tedy jasná: pokud budeme pilně pracovat a nebudeme se věnovat alkoholu, vše se nám povede lépe. Nejen film tento film byl využit k prohlubování výchovy občanů socialistické republiky.

O místo na slunci - František Vysrčil (1959)

Může z počátku připomínat McLarenovy Sousedy, snímek který za své mírové poselství získal Oscara a o němž budu psát níže. Tento je však kreslený a na Oscara byl, jako u nás první, (pouze) nominován. Námět je tedy podobný, dva panáčci se hádají o žlutý kotouč slunce až jej zničí a tak oba zůstanou ve tmě a chladu. Následně však zjistí, že takto se žít nedá a tak se udobřují a z tohoto sporu se poučí tím, že příště už vždy táhnou za jeden provaz – jasné mírové poselství.

Ruka - Jiří Trnka (1965)

Ruka ve své době byla celkem jasnou alegorií na současný režim, jenž sužoval nejen umělce. Pierot žije sám se svými květinami kterým vytváří květináče, naprosto neškodně. Má své květiny rád a dá se říct, že je šťastný, jednoho dne ho však přijde navštívit „ruka“ a začne mu nařizovat co a jak má dělat. Pierot se nechce nechat jen tak zlomit, přeci jen je ve svém domě a dělá si svou práci. Ruka však začne přitvrzovat, telefonuje, posílá dopisy, objevuje se v televizi, až si z Pierota udělá loutku a donutí jeho ruce vysekat obrovskou sochu jí samé, za což ho nezapomene náležitě ocenit vavříny a odznaky. Uvězněný se sice z pout nakonec dostane, ale umírá záhy, když se vehementně snaží před rukou zaizolovat, a tím chránit, přičemž mu spadne na hlavu jeho vlastní květina. Ruka tak nemusí cítit nejmenší zodpovědnost za jeho smrt a vypraví mu pietní pohřeb.

Tento film má neuvěřitelně tísnivou atmosféru, samozřejmost s jakou ruka jedná a její vzezření obra proti maličkému Pierotovi obzvláště. Analogie s režimem jsou zřejmé v každém jejím kroku. Tento film byl Trnkovým posledním a vzhledem k tomu, že je silně inspirován jeho životem, je to smutná tečka ze jeho celoživotním dílem.

...a rudý prapor zavlaje - Bedřich Smetana (1975)

Film natočený na počest XV. sjezdu KSČ v roce 1975 připomíná nejvíce agitky z let padesátých, myslím, že v této době už nikdo příliš na pohádky o šťastném socialismu a rovnosti pracujícího lidu nevěřil, sloužil tedy spíš k ujištění té hrstky věrných a tak nějak z povinnosti. Přesto je jeho výtvarná stránka překvapivě příjemná.

Konec stalinismu v Čechách - Jan Švankmajer (1990)

Tento Švankmajerův film politikou doslova přetéká, aby taky ne, byl natočen roku 1990, kdy mnohý tvůrce cítil potřebu vyjádřit se k dění, k němuž se tak dlouho vyjadřovat nesměl, a které mu samo zakazovalo se vyjadřovat. Bere si na mušku komunistický režim, především ten stalinský, ale zobrazuje i dobu Pražského jara, vpád vojsk Varšavské smlouvy, normalizaci a sametovou revoluci.

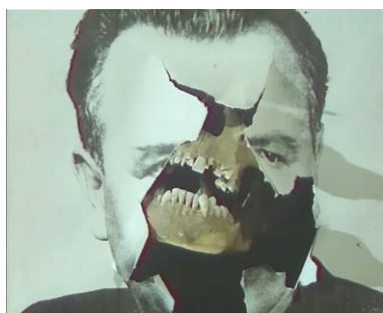
Úvod nás zavede na operační sál, kde se koná bizarní operace (pitva) stalinovy busty. Ruce v gumových rukavicích se hrabou v mozku až „porodí“ bustu Klementa Gottvalda, ta začne křičet jako novorozenec. Dále nás čeká intermezzo složené koláží dobových fotografií plných socialistických symbolů – nástěnky se srpy, kladivy, fotografiemi stranických pohlavárů a hesly, jásající davy oslavující režim, do toho oslavné písně – mají představovat budovatelskou éru 50. let. Skvěle Švankmajer zpodobnil „rovnocenný“ vztah těch nahoře a těch dole cestou standardizované výroby – dělníci tvořeni „rukama shora“ z hlíny na jedoucím pásu jeden za druhým a podle norem, na jehož konci padají jeden za druhým, aby byli popraveni a zrecyklováni na výrobu nových proletářů. „Ten nahoře“ se v průběhu této driny cpe tlačenkou a popíjí pivo, taktéž symboly češství. Optimistické: „Vyhrnem si rukávy...!“ ovšem neutichá. Hej rup!

Poté nastává Pražské jaro a jeho konec plný animačně zajímavých zkratk – Nikita Chruščov se zmuchlá a na jeho místě se objeví Leonid Iljič Brežněv, kterému následně naroste Stalinův knír, čímž je jasně naznačeno jakým směrem se bude politická situace vyvíjet nejen v Sovětském svazu. Znamé ruce shora začnou ze zásuvky vykládat válečky na těsto a máme tu vojska Varšavské smlouvy! Válečky se kutálí, co se jim postaví do cesty ztrácí třetí rozměr, rytmus udává Katjuša. Palba kráterů do zdi. I ta se však pokorně utiší, objeví-li se nástěnka, symbol víry v dogmatický socialismus. Následuje oslavná koláž Brežněvova, až se i jím prokousá lebka, stejně jako československými kolegy. Poté je vystřídán Gustavem Husákem který plodí plody reálného socialismu – rohlíky, hraje mu k

tomu Karel Gott. Perestrojku doprovází Gorbačov a spartakiáda, velmi vtipně prokládaná rytinami jakési d'áblovky kámasutry. Poslední nástěnka, jež se nám zjeví, je plná klíčů, chytrý přechod mezi socialismem a revolucí, následně se naplní zmuchlanými Husáky, Brežněvy a Gottwaldy a zřítí se k zemi. To už jsme na Václavském náměstí, slyšíme „Ach synku, synku“, vlajky vlají a ty samé ruce shora se ujímají štětce, trikolórních barev a nic je nezadrží zvěčnit českou vlajku na vše, co jim přijde pod ruku – kritika náhlého obratu mnohých chameleonů, kteří jdou zrovna tím směrem, který je příhodný i přehnaného optimismu v nový začátek, který nemusí být vůbec tak růžový, jak se zdá. To naznačuje i závěrečná, varovná scéna pitvy, (s tím rozdílem, že Stalin je již poznamenán českou vlajkou) z níž se očekává porod jako z té první.

Švankmajer v tomto díle nejen že shrnul dosavadní dějiny jednoho režimu, a ironicky pojal jeho chyby a omyly, které již byly každému zřejmé, ale dokázal i pojmenovat chyby současné, a poukázat na možné budoucí.

Obr. 7 - Konec stalinismu v Čechách – Jan Švankmajer (1990)

3.3 Velká Británie

Farma zvířat - John Halas / George Orwell (1954)

Jde o adaptaci slavného románu George Orwella, který je sám o sobě tak geniální, že by bylo s podivem, kdyby ho jeho mladší animovaný bratr předčil. Mezi původní adaptací a filmem jsou určité rozdíly a bohužel i konec je upravený, ale výpověď je stejná. Na statku pana Jonese je nouze, zvířata strádají, pan Jones se k nim chová jako by pro něj neměli žádnou cenu, a tak prasata, podpořena nejstarším umírajícím Majorem, ukují revoluci a vyženou lidi, aby se následně sami chopili moci a nastolili ještě horší tyranii, než za předchozího „vládce“. Jde o metaforu politického dění v té době především ve východní Evropě, ale aplikovatelnou i do jiných historických období kamkoli na světě, kde

došlo k cyklu diktatura-revoluce-diktatura. Pokud bychom hledali analogie přímo v SSSR, mohli bychom přímo přidělit jednotlivým postavám jejich předobraz – Major, který umírá hned z počátku, za starého režimu se podobá Leninovi, Napoleon, který se stane hlavou revoluce a následné diktatury, je věrným zobrazením J.V.Stalina, ke Kulišovi bychom mohli dosadit Trockého, který po revoluci soupeřil o moc se Stalinem, zasazoval se o industrializaci a elektrifikaci Sovětského svazu, čímž pro Stalina představoval nebezpečně silnou osobnost a byl jím vyhnán ze země. Pištík - propaganda, mistrně dokáže manipulovat s ostatními zvířaty, překrucuje a mění pravdu, pozměňuje fakta, špiní nepřátelé, mlží a lže. Psi představují tajnou policii, která slepě plní rozkazy svého stvořitele - Napoleona. Psi jsou věrní a poslušní svému pánovi. Kůň Boxer zastupuje pracující lid, mužiky, kteří by pro myšlenku budování vlastního státu, kde jsou si všichni rovni obětovali vlastní život. Ovce jsou tupým davem, bez přemýšlení opakují naučené fráze, nemají názor, nechtějí ho mít, neptají se. Svým sborovým, hlasitým opakováním frází přehluší jakýkoli hlas odporu, protinázor. Jde o ideální materiál pro totalitní vládce. Osel Benjamin je představitelem pasivního intelektuála, který zná pravdu a tuší důsledky, ale nevidí žádné východisko. Svou aktivitu považuje za zbytečnou, protože ovce přehluší jakýkoli vzdor a psi zničí kohokoli, kdo se postaví pánovi. Lidé jsou jasnými zástupci kapitalistů, vykořisťovatelů, společným počátečním nepřítelem, jmenovatelem zla.

Mě osobně přijde animace málo využitá, z filmového hlediska je film málo nápaditý a nepřilíš obohacuje původní literární verzi, i výtvarná stránka mohla být víc syrová, ale snad se příběh touto cestou dostal blíž mezi lidi.

3.4 Francie

Král a pták – Paul Grimault (1980)

Království Takicardie žilo pod diktaturou krále Karla V + III = VIII + VII = XVI, který „všechny nenáviděl a všichni nenáviděli jeho“ jak nám úvodu vysvětlil Pták. Vypodobení diktatury je celkem přesné, král má ve všem pravdu a nikdo se neopovází vyřknout pravdu pravou, jenž je téměř vždy odlišná od té královny a když někdo, nedej bože, třeba jen naznačí, je okamžitě poslán do propadliště, která jsou všude. Celý zámek je důmyslný a dokonalý králův stroj na nesvobodu, navíc kdesi v podzemí je tajné podhradí, kde vězní chudé, kteří ani netuší, jestli je nad nimi svět, slunce, ptáci... Jasně je zde také

zobrazena diktatura v umění, kdy jediná umělecká výroba jsou sériové portréty krále, na jejichž výrobě otročí všichni řemeslníci pod dohledem králových úředníků. Do této role se dostanou i Pták a Kominíček. Pták je náš průvodce příběhem a neúnavný bojovník s prohnilým králem a Kominíček je králův sok, jelikož mu násilně vzal jeho lásku – Pastýřku. Symbolickou postavou je nevědomý slepec s hrací skříňkou žijící v podzemí, který se přirozeně neorientuje v dění, ale svým neustálým optimismem a naivitou personifikuje naději. Naděje je sice trochu naivní ale umírá poslední. A tak tento človíček svou hrací skříňkou nevědomě zabaví lvy, kteří by jinak sežrali Kominíčka i Ptáka. Jsme svědky nadšeného lvího tance, který dokazuje jak jsou všichni zničeni královou tyraníí, ač se bojí to projevit. A že i ve lvech se najde trocha lidskosti, narozdíl od krále. Pták v tu chvíli jejich lidskosti využije (ano, nabízí se slovo „zneužije“ čímž bychom ho jeho činy zařadili po bok krále, zásadní rozdíl je však v tom, že jeden bojuje za sebe, své pohodlí, svůj sobecký, egoistický pocit nadčlověka-manipulátora a druhý za svobodu, což je právě ono zlo a dobro, které je obsaženo ve všech pohádkách, v některých však s větším přesahem do současného života) a zformuje revoluci...

Této pohádce onen přesah do současnosti přináší i fakt, že je zahalena do moderního hávu – svatbu komentuje televizní komentátor, který překrucuje co se dá – jeden z fenoménů diktatury jsou cenzurovaná média. Královým hradem není ani tak středověký hrad, jako spíš historizující mrakodrap a využívány jsou stroje. Konec je sice až moc všezničující, nicméně právě stroj-robot, jehož král používal pro udržování pořádku, sám vysvobodí malého ptáčka uvězněného v klínce a tu pak symbolicky rozdrťí pěstí.

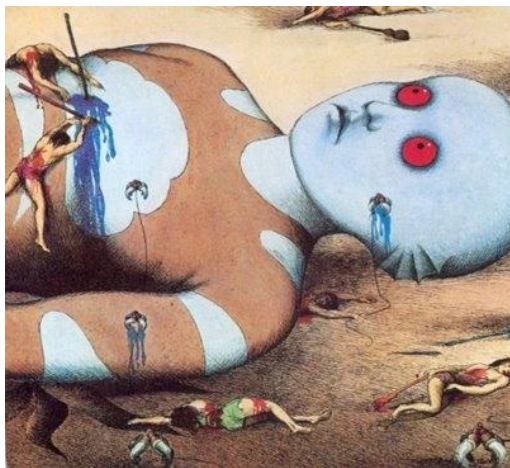
Malý vojáček – P. Grimault (1947)

Tento příběh je primárně příběh lásky, na motivy klasické pohádky Hanse Christiana Andersena jej v roce 1947 natočil Paul Grimault podle scénáře Jacquese Préverta. Určité protiválečné poselství však přináší, což vzhledem k roku výroby není divu. Malý vojáček totiž musí narukovat o války a po návratu, zraněný, již není schopen vyrovnaně bojovat o svou lásku proti zlému klaunu. Je zde také symbolická postava sněhuláka s vojenskou čapkou, jenž vojáčka ležícího ve sněhu odnese v papírové loďce a pustí na řeku, zřejmě je to jakýsi „sběratel“ obětí války.

Divoká planeta – René Laloux, R. Topor (1973)

Film v mnohém pozoruhodný. Dnes nejvíce překvapí asi koprodukce ČSSR s Francií, která při výrobě proběhla, což je sám o sobě politicky překapivý fakt. Příběh podle románu Stefana Wuta nás zavádí na planetu Igam v daleké budoucnosti, kde lidé sice žijí, ale v pozici škodných hlodavců vůči vládnoucí rase Drágů. Těmi jsou považováni za negramotné a v podstatě neškodné, ale zároveň jsou jim lidé odporní. Ve vládě se vedou spory o tom, zda je vyhubit úplně, či jejich rasu zachovat, ač jen v domácnostech, nikoli ve volné přírodě. Řeší se zde tedy stále aktuální otázky rasismu a morálky. Nás příběhem provází lidské mládě narozené u Drágů, jenž se od nich začne učit, posléze uprchne a své vědomosti předá mezi ostatní své druhy žijící volně. Postupem let se jejich civilizace dostane na úroveň Drágů, a dokonce se dostanou do situace, kdy naleznou cestu jak je vyhubit, ale radši prosadí mír.

Je to velmi působivý film, velmi sugestivní, přinášející mnohé otázky ohledně naší civilizace a svobodě vůbec. Právě svoboda bylo to, co v naší zemi chybělo a co chybělo i lidem na planetě Igam, zároveň ale nese i myšlenku míru, všeobecného smíření, ač utopickou.

Obr. 8 - Divoká planeta - lidé zabíjející Drága, René Laloux

3.5 Benelux

Chromophobia (1965) od **Raoula Servaise** není jen tak prachobyčejná protiválečná agitka. Má sice klasický protiválečný obsah s poučením, ale forma je neuvěřitelně zábavná a nápaditá. Jedná se o poetický příběh o barevném městě nad kterým převezmou vládu vojáci, kteří všechny barvy nahrazují jen černou a bílou, mizí veškeré umění a také

jakákoliv rozmanitost. Z obyvatel jsou unifikovaní vězni, kteří vojákům slouží. Jediným hravým elementem zůstane malé děvčátko, které ochraňuje svou květinu - poslední barevný kousek v temném světě. Z květiny se vyklube klaun, jenž vojákům a šedi dokáže vzdorovat. Snímek je plný animátorských invencí a gagů, například když se malíř snaží skrýt své pestrobarevné dílko, jednoduše v obraze zhasne lampičku, když přistávají na město vojáci jejich padáky zahálí střechy a věže černí, z rostlin které vězni sázejí a zalívají jim nad hlavou vyrostou oprátka, z balónku se stane železná koule s řetězem a když holčička pokropí vojáky vodou z konve, střílí pak květiny.

Obr. 9 - Chromophobia, Raoul Servais

Mluvit, či nemluvit - Raoul Servais (1970)

Televizní reportér na ulici pokládá lidem stále se opakující dotaz : „Jaký je váš názor na aktuální politickou situaci?“ Od této otázky se odvíjí veškeré dění , vlastně jsou to jen variace na neochotu veřejnosti zajímat se o politické problémy, neschopnost je pochopit a zároveň kritika médií za překrucování jejich případného vyjádření a manipulaci.

3.6 USA, KANADA

Ve Spojených státech, jež mohou být právem považovány za největšího průkopníka kreslené animace (také proto se z počátku uchytil pojem „americký pohyb“) nalezneme politicky založené animované filmy již z doby první světové války, jedním ze známějších kousků je dílo **Winsora McCaye - Potopení Lusitanie** (1918). Jedná se o dvacetiminutový propagandistický dokument o luxusním zaoceánském parníku, jenž byl 7. května 1915 za velkých ztrát na životech potopen německou ponorkou. Tento incident přispěl pozdějšímu vstupu USA do války. Winsor McCay byl zapáleným propagátorem animace, původně novinový ilustrátor a karikaturista, výborný kreslíř, na výrobě Lusitanie strávil dva roky a sám nakreslil 25 000 fází. Film je samozřejmě prozatím němý, ale žánru

dokumentu titulky s popisným textem nevadí, McCay v nich spravuje diváky o okolnostech nehody, např. že cestující byli varováni německou ambasádou, že mohou být v ohrožení, nebo když k nehodě dojde představuje v medailonkách významné osobnosti posádky („men of word wide prominence“). Potápění lodi je zdlouhavé a „bolestné“, metoda animace zde přišla vhod, neboť jak jinak zobrazit/zachytit tak zlomovou a politicky vhodnou událost, a tím ji přiblížit masám? Přičemž při vši samotné tragičnosti události není problémem ji jakkoli nadnést, nafouknout, přizpůsobit potřebám. Což netvrdím, že McCay dělal, myslím, že zachycení je celkem realistické. Dnes je vůbec těžké hodnotit důvěryhodnost tak starého díla, jen poukazují na možnosti média.

V současné době USA produkují velké množství kreslených seriálů, což by samo o sobě nebylo novinou, kreslené cartoons jsou v americe s animovaným filmem za jedno, ale tyto seriály jsou více zaměřené na dospělé publikum, reflektují současné dění, parodují, vysmívají se a v neposlední řadě je jim na mušce i politika. Mluvím o seriálech jako **Family guy**, **Simpsonovi**, **Southpark**. Ve filmu **Southpark- peklo na zemi** vznikne fiktivní spor mezi americkými matkami a kanadany, který vyústí ve válku. Vše je bráno s nadsázkou Southparku vlastní - stavění do pozice absurdnosti, to už tu sice bylo mnohokrát, jenže zde je vše tak realistické, kluci mluví jako kluci, chodí nebo nechodí do školy, mají problémy jako my, malicherné, a najednou je z nich válka. Ti co války způsobují, co o nich rozhodují, dá-li se to tak zjednodušeně říct, jsou tímto zjednodušeným pohledem taky kluci, řeší si tím své problémy, ale nesou si tím také svou zodpovědnost, což si mnohdy povšimnou, nebo ani nepovšimnou, pozdě.

V celovečerním filmu **Simpsonovi ve filmu** se zase řeší otázky znečištění životního prostředí, porušování osobních svobod sledováním tajných vládních služeb a praktik velkých nadvládních organizací skrývajících se mnohdy za dobrými úmysly. Tato „velká témata“ se spíše propírají z toho dvakrát překrouceného pohledu, kdy jsou již brána jako klišé patřící k moderní společnosti.

KANADA

Norman McLaren zakladatel oddělení animace v nejvýznamnějším filmovém studiu v Kanadě The National Film Board of Canada. McLaren se proslavil především animací přímo na filmovou surovinu a experimentálními filmy, ale mezi jeho filmografií nalezneme i Oscarový film **Sousedí** z roku 1952 o sousedech, jenž se kvůli kytice

rostoucí na hranici jejich pozemků vzájemně zničí. Příběh velmi prostý a na první pohled až nenápaditý, ve své době ovšem jednoduše interpretovatelný jako působivá alegorie na politikou nesmyslně rozdělený svět. Tímto filmem také objevil novou animační techniku – animaci živého herce – pixilaci.

Dalším filmem v němž můžeme najít zmínku o světově významné skutečnosti je **Big Snit** od **Richarda Condieho**, jenž zachycuje manželsý pár hádající se u hry scrabble, když mezitím venku vybuchla atomová bomba, tento problém sice zachycuje lehkovážně a s humorem, ale jistá obava z budoucích světových konfliktů cítit je.

Politickou ideologií je i enviromentalismus, jde o ideologii jenž má vztah k současnému pohledu na svět, k jeho současným problémům.

Mocná řeka Frédericka Backa, k názorům enviromentalismu sklouzává, když zobrazuje všeničící průmysl a rádoby dokumentárně tento problém přednáší před lid.

3.7 Polsko

„Polsko se potýkalo s traumatickými dějinami – trojí dělení Polska, výsledek 2. sv. Války a hned nástup rudé totality. Proto poláci vždy byli a jsou velkými vlastenci, tj. jsou političtí. Nezapomeňme na celkovou dobovou atmosféru, rozčarování z válek a z nového politického uspořádání Evropy. Z toho všeobecně plynul existencionální pesimismus, pocit kafkovského odcizení, život v absurditě“

(Edgar Dutka – Minimum z dějin světové animace)

Právě absurdita je to klíčové slovo k pochopení polské animace 50. a 60. let století nedávno minulého. Absurdita v kabátu experimentálního filmu.

Labyrint – Jan Lenica

Tento film je prvotřídní ukázkou polské experimentální tvorby, pojednává o výpravě muže s křídly do podivného surrealistického města z koláží, kde se po ulicích pohybují kostry dinosaurů, podivný přerostlý hmyz, krokodýl na lidských nohách nesoucí spanilou dívku, mrož s kloboukem a mnoho dalších bizarních výjevů. Většinou pro muže

představují nebezpečí a tak se před nimi snaží skrývat jak jen to jde. Na druhou stranu je však zvědavý, prochází město a snaží se pochopit jeho absurditu. Dostane se do podivného paláce, kde ho lapí vědec a začne na něm dělat hrůzné výzkumy, přeměřovat, zkoumat jeho mysl, sepisovat údaje. Díky ptáčkovi uprchne, avšak vědec ho honí, vrátí se tedy pro svá křídla a vzlétá, zlí muži-netopýři mu je však roztrhají a on se řítí k zemi (je k povšimnutí, že podobu létajících mužů v buřinkách představující dohled režimu použil i Paul Grimault v Králi a ptáku).

Vedle Trnkovy Ruky je tento film jedním z nejpůsobivějších animovaných filmů líčících zrůdnosti totalitních režimů, ikdyž tento více skrytě a rafinovaně. Pocit absurdity a zmaru jenž navozuje je jistě i pocitem Jana Lenici, jenž si podobný Labyrint prožíval.

3.8 Zagrebská škola

Zagrebská škola je dnes pojem, který ve slovníku animátora nesmí chybět, není tomu tak ale zas tak dlouho, co byla Jugoslávie animátorským koncem světa. Zagrebská škola vznikla náhodou, když se v roce 1951 rozhodla hrstka nadšenců, že si natočí animovaný snímek, byla to mimochodem satirická parodie **Velká schůze**, která se vysmívala Moskvě z jejíhož područí se díky Titovi Jugoslávie vymkla. Charakteristickým rysem tvorby této tvůrčí skupiny kolem Borivoje Dovnikoviće bylo tvůrčí nadšení a pracovitost. Balkánská družnost se nezapře, podobnou spolupráci bychom nenalezli jinde na světě, jednotliví tvůrci si vzájemně dělali výtvarné návrhy, scénáře, animovali, vždy tak, aby práce nestála a podle toho jaký a čí nápad se komu hodil do mlýna. Nemluvalo se tedy ani tak o jednotlivých tvůrcích, jako o Zagrebské škole.

Škola chůze od **Borivoje Dovnikoviće** zobrazuje běžného človíčka terorizovaného hned tím, hned zas jiným terorem. Postavička totiž jde a mívá další postavy, přičemž každá má jinou chůzi a každá se snaží vnutit mu tu svou, což se stupňuje k násilnému vyhrožování, nebo naopak vnučování ocenění. Chudák človíček se vždy snaží odvolat na předchozího vnučovatele, ale toho ten nový nedbá, vidí jen svůj názor a človíček je jen jeho budoucím nositelem, prosazovatelem, rozšiřovatelem, tak jako se v totalitních režimech používala hesla, jednoduchá k rozšiřování mezi obyčejným lidem. Tento příběh naštěstí končí dobře,

panáček si uvědomí, jak nesmyslné jeho počínání je a další snahy o jeho zotročení jsou marné.

Film je pojat velice jednoduše a spolu se zvukem tvoří dokonalou souhru, kdy místo mluveného slova je použita jen hudba, ruchy jsou stylizované a animace je skvěle využita pro různé charaktery.

3.9 Blízký východ

V nedávné době vznikly dva ceněné animované celovečerní snímky zabývající se tematikou blízkého východu a jeho politickou situací, která je od Druhé světové války velice nestabilní. A oba jsou autobiografické. Prvním z nich je *Persepolis* natočený podle komiksu autorky Marjane Satrapi, druhým *Valčík s Baširem* od Ariho Folmana, ten byl dokonce nominovaný na Oscara v kategorii cizojazyčný film.

Obr. 10 - *Persepolis*, Marjane Satrapi

Persepolis - Marjane Satrapi, Vincent Paronnaud (2007)

Persepolis není pouze dějinné shrnutí osudu jedné země, ale hlavně je tento problém nazírán měnícím se pohledem dospívajícího člověka, dívky která se v Íránu narodila, stejně jako my zde tam vyrůstala, měla své přátele, rodinu... Všechno působí tak blízce, lidé se chovají stejně, žijí běžné životy, snaží se být šťastní, nic nepůsobí jako v zemi zmítané nepokoji a následovně i válkou. Právě toto vykreslení běžného života mi přijde fascinující. Ve filmu je použita zjednodušeně komiksová kresba, většinou pouze černobílá. Je neuvěřitelné kolik tak výstižných výrazů dokážou tyto jednoduché postavy vytvořit. Každá postava má svou tvář i psychologii. Animace je úchvatná a tak přesvědčivá, že ačkoli se jedná o animovaný film, několikrát jsem měla na krajíčku. Příběh vypráví o hrůzách války, tak, jak se projeví na různých lidských povahách, jak se projeví v různých situacích na Marjane, jak jí její zkušenosti učí úctě, upřímnosti, čestnosti ale i

snášelnosti, trpělivosti. Jsou zde také konfrontovány rozdílné pohledy západní civilizace a její domoviny, a Marjanin pohled z dočasného evropského útočiště, které se nakonec stalo stálým, jelikož pro ženu není v těchto podmínkách místo (řeší se genderový problém) a Marjane Satrapi se po napsání komiksu do své vlasti už ani vrátit nemůže. Je to tedy příběh velké odvahy bojovat za svobodu nejen svou ale i svého lidu.

Valčík s Baširem – Ari Folman (2008)

Když se roku 1981 stal Izraelským ministrem obrany Ariel Šaron, zvolil vůči OOP (Organizaci pro osvobození Palestiny Jásira Arafata sdružující několik stran se stejným cílem), která přes deset let z jižního Libanonu podnikala proti židovskému státu nejrůznější partyzánské akce, velmi rázné, tvrdé a radikální řešení. V červnu 1982 provedl invazi až do samého srdce „země cedrů“, kde se spojil s křesťanskými falangistickými milicemi (složenými z příslušníků maronitské katolické církve válčící stovky let s muslimy) a OOP přinutil k odchodu. Falangisté však mezitím utrpěli těžkou ztrátu, když jejich vůdce a heroická modla Bašír Džamáíl podlehl atentátu, za nímž patrně stáli Arabové. V reakci na zmíněnou událost tedy 15. a 16. září 1982 vnikli do palestinských uprchlických táborů v Sabře a Šatíle, kde za účelem krevní msty vyvraždili tisíce žen, dětí i starců. Šaronova armáda kontrolující pozice v Bejrútu mohla zakročít, ale nakonec s přivřenými očima masakr pouze sledovala. Právě o zmíněné genocidě pojednává animovaný autobiografický snímek izraelského režiséra Ari Folmana, který si v občanské válce v Libanonu odbýval povinnou vojenskou službu. Natočen je dokumentární formou, kdy Ari hledající ztracené vzpomínky z válečných dob objíždí staré známé a „dělá s nimi rozhovory“ tento termín jsem zvolila schválně - to jak se spolu váleční kolegové baví je zvláště odosobněné, tón řeči se nijak nemění, na to o jak dramatických okamžicích mluví téměř nudí. Vykompenzovat se to snaží návraty do minulosti, které nám přehrávají okamžiky hrůz pohledy dvacetiletých kluků. Pohledy jsou to celkem živé, je z nich cítit mladický strach z neznámého a snaha nepřipouštět si přítomnost, hra na bezstarostnost. Některé záběry jsou natočeny stylem hudebních klipů, zlehčujícím tónem, jako by válka byla jen hra - bomby padají do rytmu, těla padají do rytmu, „life is life“- jedeme dál! Neřeší se zde ani tak politická témata, ta tvoří spíš rámeček, jako spíš umění jedince vyrovnávat se s minulostí, vytěšňovat nevhodné vzpomínky, schopnost nést zodpovědnost za činy své i svého národa.

3.10 Japonsko

I japonsko poslední dobou zkvalitnilo svou produkci a není jen symbolem komerčních seriálů amerického vzoru. Dokazují to i dva následovné snímky s hlubokým poselstvím.

Hotaru no haka (Hrob světlušek) - Isao Takahata (1988)

Ponurý příběh vypráví o dvou sourozencích, kteří se snaží přežít hrůzy Druhé světové války. Seita a jeho malá sestřička Setsuko jsou ponecháni osudu, když jejich maminka zemře na následky zranění po ničivém bombardování. Otec slouží u japonského námořnictva, ale rodina od něj už dlouhou dobu nedostala žádné zprávy. Děti se ujme teta, avšak kvůli častým neshodám Seita se Setsuko odchází. Najdou si přístřeší, ale obstatat dostatek jídla je téměř nemožné... Hrob světlušek je založen na stejnojmenném románu podle skutečných událostí Akiyuki Nosaky. Bývá považován za jeden z nejpůsobivějších protiválečných snímků.

Megumi – dokumentární manga rekonstrukce jedné rodinné tragédie a zároveň politické události, kdy byla mladá 13letá japonská dívka unesena tajnými službami Severní Koreji. Stalo se tak roku 1977, přičemž 20 let o ní rodiče neslyšeli, dokud se jim nedostaly do rukou její „ostatky“. Vzorky DNA potvrdily obávané. Dokonce se k nim dostala informace, že jejich Megumi, porodila dceru. Hranice Severní Koreji jsou však natolik neprodyšné, že veškeré snahy rodičů získat jakékoli informace byly marné. Jejich snaha zveřejnit podobné případy, jichž bylo v průběhu 70. a 80. let kolem 15 ale neutuchá, ba naopak, stali se neúnavnými bojovníky za lidská práva, která jsou v KLR porušována běžně a upozornili na japonský problém i v cizině. Tento snímek byl natočen na popud japonské vlády a je korejskou antipropagandou.

Co se týče kvalit filmu samotného, nic inovativního jako takový nepřináší, animace je realistická, místy ne příliš propracovaná, až se člověk zamýšlí nad důvodem jejího použití. Jako důvod se nabízí vytvoření již nežijící hrdinky a její věrné vyobrazení, neboť do filmu jsou vkládány i původní rodinné fotografie Megumi, což působí až příliš naturalisticky a patosálně. Jako další možný důvod může být přiblížení mladým lidem. Těžko říct, neboť na dané téma byl natočen i hraný dokument.

ZÁVĚR

Závěrem se očekává hodnocení. Pokud bych se měla vyjádřit k tomu, zda se animovaný film pro politická témata hodí, má odpověď by bezesporu byla: ano – přináší nám nový pohled, jako již jsme u něj zvyklí, v tomto případě je však ještě o něco překvapivější. Spojení hravého způsobu přednesu, mnohými považovaného ze dětský, a seriózního tématu, někdy přináší nečekané výsledky. Zde samozřejmě hovořím o “politických tématech animaci využívajících“, nikoli zneužívajících. Pro rozdělení této vsutku ostré hranice bych použila spojení “animace používající politická témata“ oproti „zneužitě animaci“. Za tyto nečekané výsledky považuji například ony tři v úvodu zmiňované filmy. Děi zastupujících druhou skupinu jsem mnoho neuvedla, je to tím, že jsou v postatě ostudou, omylem, který je dnes, s odstupem, pro smích. Rozhodně však neplatí, že by se pro ni animace nehodila, jen ji zneužila po svém a výsledky už nejsou natolik oslnivé, poselství není stálé - odejde spolu s režimem kterému otročí. Někde na pomezí jsou filmy nijak výrazně nenabádající, ani nepoučující, prostě jen zábavné, vtipkující na účet politiky, či jen vytvářející rámeček příběhu.

Dále se nabízí srovnání – co se týká množství filmů animovaných s hranými, jež se váží na politická témata, je to téměř nesrovnatelné. Procento je velmi malé i ve vyčíslení množství animovaných filmů, které politický obsah mají. Takových filmů není mnoho, možná, že hraný film je pro takováto seriózní témata vhodnější, ale spíš je problém jinde a je škoda že nevzniká více tématicky závažnějších animovaných snímků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Animace a doba 1955-2000 – soubor časopisů, různí autoři

Minimum z dějin světové animace – Edgar Dutka

Český animovaný film/czech animated film 1934-1994 jeho minulost a přítomnost

Scénáristika animovaného filmu, Minimum z historie české animace – Edgar Dutka

Půlstoletí nejnovějších světových dějin - Otto Zwetler

Politologie – Jiří Kroupa a kolektiv

Stručný průvodce politickou vědou aneb klíč k politické teorii – Vladimír Srb

Internetové stránky: wikipedie.cz, youtube.com,

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 - Hřibovitý mrak po výbuchu atomové bomby - 9. Srpna 1945.....	11
Obr. 2 - Buzz Aldrin na Měsíci (1969).....	12
Obr. 3 - Propagandistický plakát, SSSR.....	13
Obr. 4 - Církevní hodnostář - Sovětské hračky (1924).....	17
Obr. 5 - západní civilizace v Hotelu E – Priit Pärn	19
Obr. 6 - O milionáři, který ukradl slunce – Zdeněk Miler	22
Obr. 7 - Konec stalinismu v Čechách – Jan Švankmajer (1990).....	25
Obr. 8 - Divoká planeta - lidé zabíjející Drága, René Laloux.....	28
Obr. 9 - Chromophobia, Raoul Servais.....	29
Obr. 10 - Persepolis, Marjane Satrapi.....	33

FILMOGRAFIE

- Sovětské hračky - Nikolaj Chodatajev a spol. (1924)
- Čína v plamenech – Nikolaj Chodatajev a spol. (20.léta)
- Tetka Arina – sourozenci Chodatajevovi (20.léta)
- Jak řídit práci na vesnici – A.G Ivanov (kon. 20. let)
- K příjezdu anglické delegace - A.G. Ivanov (kon. 20. let)
- Druhá půjčka průmyslu – A.G. Ivanov (kon. 20. let)
- Východočínská železnice – A.G. Ivanov (30. léta)
- Lokomotivo leť! – A.G. Ivanov (30.léta)
- Nový Gulliver - Alexandr Ptuško (1939)
- Inspirace/Inspiratsioon - Elbert Tuganov (1975)
- Suur Toll – Rein Raamat (1980)
- Hotel E – Priit Pärn (1992)
- Kombajn – Josef Kluge (1951)
- Brigáda – Zdeněk Miler, Eduard Hofman (1950)
- Rudá stopa – Zdeněk Miler (1963)
- Vzpura hraček - Hermína Týrlová (1946)
- Křeček - Karel Zeman (1946)
- Pérák a SS - Jiří Trnka (1946)
- O milionáři, který ukradl slunce - Zdeněk Miler (1948)
- Pan prokouk v pokušení - Karel Zeman (1947)
- O místo na slunci - František Vystrčil (1959)
- Ruka - Jiří Trnka (1965)
- ...a rudý prapor zavlaje - Bedřich Smetana (1975)
- Konec stalinismu v Čechách - Jan Švankmajer (1990)
- Farma zvířat/Animal farm - John Halas / George Orwell (1954)

- Král a pták/Le roi et l'oiseau – Paul Grimault (1980)
- Malý vojáček/Le petit soldat – Paul Grimault (1947)
- Divoká planeta/La planète sauvage – René Laloux, R. Topor (1973)
- Chromophobia – Raoul Servais (1966)
- Mluvit, či nemluvit/To Speak or Not to Speak - Raoul Servais (1970)
- Potopení Lusitanie/The sinking of the Lusitania - Winsor McCay (1918)
- Southpark-peklo na zemi/South Park:Bigger Longer & Uncut- Trey Parker (1999)
- Simpsonovi ve filmu/The Simpsons Movie – David Silverman (2007)
- Sousedí/Neighbours - Norman McLaren (1952)
- Big Snit - Richard Condie (1985)
- Mocná řeka/Le fleuve aux grandes eaux - Frédérick Back (1993)
- Labyrint –Jan Lenica (1963)
- Velká schůze – Borivoj Dovniković a spol (
- Škola chůze/Skola hodanja - Borivoj Dovniković
- Persepolis - Marjane Satrapi, Vincent Paronnaud (2007)
- Valčík s Bašírem/Waltz with Bashir – Ari Folman (2008)
- Hotaru no haka/Hrob světlušek – Isao Takahata (1988)
- Megumi – autor neznámý

